

TANZİMAT FERMANI'NIN İTALYA'DAKİ YANKILARI: “GAZZETTA PIEMONTESE” ÖRNEĞİ

REFLECTIONS OF THE TANZİMAT EDICT IN ITALY:
THE EXAMPLE OF “GAZZETTA PIEMONTESE”

Consuelo Emilj MALARA

Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu,
emily.malara46@gmail.com

Mehmet SEYİTDANLIOĞLU

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
Yakınçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, E-mail adresi,
mehmets@hacettepe.edu.tr

Makale Bilgisi

Türü: İnceleme makalesi
Gönderildiği tarih: 23 Nisan 2024
Kabul edildiği tarih: 27 Temmuz 2024
Yayınlanma tarihi: 25 Aralık 2024

Article Info

Type: Review article
Date submitted: 23 April 2024
Date accepted: 27 July 2024
Date published: 25 December 2024

Anahtar Sözcükler

Gülhane Hatt-ı Hümayunu;
Tanzimat, Torino Devlet Arşivi;
İtalyanca

Keywords

Gülhane Hatt-ı Hümayunu;
Tanzimat, The State Archives of
Turin; Italian language

DOI

10.33171/dtcfjournal.2024.64.2.26

Öz

Gülhane Hatt-ı Hümayunu veya Tanzimat Fermanı, Sultan Abdülmecid (1839-1861) adına 3 Kasım 1839 tarihinde Gülhane Parkı'nda, Osmanlı Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa tarafından, yerli ve yabancı konuklar huzurunda ilan edilerek Osmanlı tebaası ve Avrupa kamuoyuna duyurulmuştur. Tanzimat Fermanı, yasal olarak bütün Osmanlı vatandaşlarının can, mal ve namus güvenliğini teminat altına almış ve resmi olarak Tanzimat Dönemi'ni (1839-1876) başlatmıştır. Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa'nın okuduğu Tanzimat Fermanı'nın Fransızca tercümesi, İstanbul'da görev yapan Avrupa devletlerinin diplomatik temsilciliklerine de iletilmiştir. Bu temsilciler arasında bulunan Sardinya Krallığı Maslahatgüzarı Marki Domenico Pareto ise Tanzimat Fermanı'nın bu Fransızca tercümesini Sardinya Dışişleri Bakanı Clemente Solaro della Margherita'ya göndermiştir. İlan edildikten kısa bir süre sonra Tanzimat Fermanı'nın İtalyancaya yapılan çevirisi de Sardinya Krallığı'nun popüler bir haber kaynağı olan Gazzetta Piemontese'nin 27 Kasım 1839 tarihli nüshasının ilk sayfasında yayımlanmıştır. Bu makale, Gülhane Hatt-ı Hümayunu veya Tanzimat Fermanı'nın İtalyanca tercümesinin Torino Devlet Arşivi'nde bulunan belgeler aracılığıyla tam metnini sunmayı ve Sardinyalı diplomatların bu ferman hakkındaki görüşlerini anlamayı amaçlamaktadır. Ferman'ın İtalyanca olarak yayımlanması, Sardinya Krallığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında pekiştirilmekte olan diplomatik ilişkilerin bir kanıtı olduğu gibi Tanzimat'ın erken döneminde iki devlet arasında örülecek ilişkilerin bir belirtisi olarak görülebilir. Nitekim bu diplomatik ilişkiler 1855 yılında Sardinya Krallığı'nın Kırım Savaşı'na Osmanlı İmparatorluğu'nun yanında katılmasıyla askeri bir ittifak haline gelerek doruğa ulaşmıştır.

Abstract

The Gülhane Hatt-ı Hümayun or Tanzimat Edict was proclaimed in the name of the Sultan Abdülmecid (1839-1861) on 3 November 1839 in Gülhane Park by Mustafa Reşit Pasha, the Ottoman Minister of Foreign Affairs, in the presence of local and foreign guests and announced to the Ottoman subjects and the European public. The Tanzimat Edict legally guaranteed the security of life, property and honour of all Ottoman citizens and officially began the Tanzimat Period (1839-1876). The French translation of the Tanzimat Edict, read by the Minister of Foreign Affairs Mustafa Reşit Pasha, was also sent to the diplomatic missions of the European states in Istanbul. Among these representatives, the Chargé d'Affaires of the Kingdom of Sardinia, Marquis Domenico Pareto, sent this French translation of the Tanzimat Edict to the Sardinian Minister of Foreign Affairs, Clemente Solaro della Margherita. Shortly after its promulgation, an Italian translation of the Tanzimat Edict was published on the front page of the Gazzetta Piemontese, a popular news source in the Kingdom of Sardinia, on 27 November 1839. This article aims to present the full text of the Italian translation of the Gülhane Hatt-ı Hümayunu, or the Edict of Tanzimat, through documents in the Turin State Archive and to understand the views of Sardinian diplomats on this edict. The publication of the Edict in Italian can be seen as evidence of the consolidation of diplomatic relations between the Kingdom of Sardinia and the Ottoman Empire, as well as an indication of the relations that were to be forged between the two states in the early Tanzimat period. As a matter of fact, these diplomatic relations culminated in a military alliance in 1855 when the Kingdom of Sardinia joined the Crimean War on the side of the Ottoman Empire.

Giriş

1. Tanzimat Fermanı

Gülhane Hatt-ı Hümayunu veya Tanzimat Fermanı, Sultan Abdülmecid (1839-1861) tarafından 3 Kasım 1839 tarihinde ilan edilmiştir. Gülhane Parkı'nda yerli ve yabancı konuklar huzurunda bizzat Osmanlı Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa tarafından okunarak ilan edilen bu ferman, Osmanlı tebaası ve Avrupa kamuoyuna duyurulmuştur (Akyıldız, 2011, s. 1). Ferman, resmi olarak Tanzimat Dönemi'ni (1839-1876) başlatmaktadır. Tanzimat Fermanı, yasal olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm vatandaşlarının can, mal ve namus güvenliğini güvence altına almaktadır (Findley, 2019, s. 44). Tanzimat Fermanı, devlet yapısını reformlarla yenilemeyi, Osmanlı İmparatorluğu'nun bağımsızlığına zarar verme riski taşıyan dış tehditleri azaltmayı ve padişahın gücünü pekiştirmeyi amaçlıyordu. Fermandaki esas unsur, tüm vatandaşların eşitliğinin ve adaletin güvence altına alınmasıdır. Ayrıca ferman, devlet ve vatandaşlar için elzem olan güvenlik ve asayişin, kanunlara tam riayet edilmesi ile sağlanabileceğini ifade etmekteydi (Reinkowski, 2017; Yavuz, 1940; Brisku, 2017).

Yunan İsyanının çıkması, akabinde Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması, Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu üzerinde gittikçe artan baskıları ve bir Osmanlı eyaleti olan Mısır'da ortaya çıkan sorunlar, Osmanlı Devleti'nin egemenliğini ve otoritesini giderek zayıflatmıştır. Bu hususlar, 19. yüzyıl diplomasisinde Avrupa başkentleri tarafından 'Şark Meselesi' (Doğu Sorunu) olarak tanımlanmıştır. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi iç istikrarı kadar tüm Avrupa'nın istikrarı için de ciddi bir sorun teşkil etmekteydi. Böyle bir uluslararası kriz ortamında Mustafa Reşit Paşa, Tanzimat Fermanı ile Osmanlı İmparatorluğu'nun yapacağı reformları uygulama konusundaki kararlılığını göstermek istemekteydi. Temel amaç, Osmanlı İmparatorluğu'nun istikrarını sağlamak, mali koşullarını iyileştirmek ve imparatorluğun 'Avrupa Ahengi' sistemine (Concert of Europe) girmesini sağlamaktı. Bu durum elbette Avrupalı güçlerin Osmanlı İmparatorluğu'na olumlu bakmasına ve Mısır sorununu padişah lehine değerlendirmesine yol açacaktı.

Tanzimat Fermanı'nın amacı tebaanın temel haklarını garanti altına alarak koşullarını iyileştirmektir. Fermanın temel prensibi ise güvenliktir. Yani, yasalara saygı yoluyla can, mal ve namus güvenliğini garanti altına almayı amaç edinmiştir. Yasalara saygı, devlet içinde güvenliği garanti altına alacak ve hem sultanın hem de merkezi iktidarın gücünü ve otoritesini güçlendirecekti.

Güvenlik ihtiyacı, imparatorluğun içindeki ve dışındaki koşullardan kaynaklanıyordu. (İnalçık, H., M. Seyitdanlıoğlu, 2015, s. 13-16). Ferman'ın ilk paragrafı, Osmanlı Devleti'ndeki koşulların bozulmasına yol açan durumun yasalara uyulmamasından kaynaklandığını vurgulamaktadır. Sonuç olarak, ancak kanunların yeniden tesis edilmesi ve bunlara uyulmasıyla Osmanlı Devleti'ne barış ve güvenlik geri gelebilirdi. Tarihçi Brisku'nun da iddia ettiği gibi, Mustafa Reşit Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ile uyumlu olabilmelerini sağlamak amacıyla Avrupa'nın dikkatini çekmek için Tanzimat Fermanı'nı kullanmıştır (Adrian Brisku, 2017, s. 61). Aslında, Avrupalı güçlere hem yerli hem de yabancı kökenli tebaalarının koşullarını iyileştirme ve reform yapma iradesini göstermek önemliydi. İyileştirilmiş koşullar genel ekonomik koşulların da iyileşmesine yol açacak ve ticaret için güvenlik sağlayacaktı

2. Tanzimat Fermanı İle İlgili İtalyan Dilinde Kaynakça

Osmanlı İmparatorluğu hakkındaki literatürün hacmi ve yayımlanan tüm eserlerin mümkün olan en kapsamlı şekilde incelenmesi ve İtalya'daki Türk tarihçiliğinin ayrıntılı bir şekilde tanımlanması oldukça zordur.

Osmanlı Tarihi profesörü ve akademisyen Maria Pia Pedani *Note di Storiografia sull'Impero Ottomano (Osmanlı İmparatorluğu Hakkındaki Tarih Yazımı Üzerine Notlar)* başlıklı makalesinde, 20. yüzyılın ilk yarısında hem Avrupa'da hem de İtalya'da Osmanlı İmparatorluğu ile ilgilenen çok az sayıda tarihçi olduğuna dikkat çekmiştir. Pedani'ye göre İtalya'da uzun yıllar boyunca sadece Doğu dilleri ile ilgilenen bilim insanları ve araştırmacılar Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ile ilgilenmişlerdir (Pedani, 2015, s. 448). Osmanlı tarihi çalışmalarına önemli katkılarda bulunan bu oryantalistler ve dil bilimciler arasında Ettore Rossi ve Alessio Bombaci gibi isimler öne çıkmaktadır.

Türkiye'de de tanınan İtalyan Türkolog Ettore Rossi (1894- 1955), İtalyan ve Avrupalı tarihçiler arasında en çok ilgi uyandıran tarafın siyasi tarih olduğunu ve bununla bağlantılı olarak da Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya'dan Avrupa'ya yayılan büyük bir devlet olarak tarih sahnesine çıktığını belirtir. Coğrafi ve siyasi nedenlerden dolayı İtalya ile Anadolu Yarımadası arasında eski çağlardan beri ilişkiler bulunsa da İtalyan tarihçiler özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu, Osmanlı'nın gelenekleri, dini ve yaşam tarzıyla ilgilenmiştir. Dahası, 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar birçok kitapta Türklerin kökenleri ve Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ele alınmıştır. (Ettore Rossi, 1926, s. 443). Ayrıca, Ettore Rossi gibi

akademisyenler için Venedik kaynakları oldukça önemlidir ve bu kaynaklar birçok tarihçinin Osmanlı İmparatorluğu'na ilgi duymasına neden olmuştur.

Avrupa'da ve özellikle İtalya'da Joseph Von Hammer-Purgstall ve Ranke gibi akademisyenler ise Osmanlı tarih yazımının oluşmasında çok önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu tarihçiler, hem Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ile ilgilenmişler, hem de Osmanlılar üzerine eserler yazmışlardır. Ayrıca bu tarihçiler, Venedik arşivinde bulunan belgeleri önemli birer kaynak olarak görüp eserlerinde kullanmışlardır (Pedani, 2015, s. 450).

İtalya ve genel olarak Avrupa'daki Osmanlı Tarihi için Joseph Von Hammer-Purgstall, Ranke, Gubernatis ve Babinger'in çalışmaları kaynak oluşturabilecek önemli eserler olarak kabul edilmektedir. 1900'lerin ortalarından sonlarına doğru, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi üzerine yapılan çalışmalara ilgi artmış ve akademisyenler bu alanda giderek daha fazla uzmanlaşmışlardır. Bu akademisyenler arasında Salvatore Bono, Carla Coco, Giacomo E. Carretto, Lucetta Scaraffia, Paolo Preto, Giampiero Bellingeri, Vera Costantini, Michele Bernanrdini, Fabio L. Grassi, Nicola Melis, Franco Cardini gibi isimler öne çıkmaktadır.

Tanzimat Dönemi ile ilgilenen İtalyan yazarları arasında ise özellikle Cagliari Üniversitesi'nden Profesör Enrico de Leone'nin 1967 yılında yayımlanan *L'Impero Ottomano nel primo periodo delle riforme (TANZİMAT), secondo fonti italiane (İtalyan Kaynaklarına Göre Erken Tanzimat Döneminde Osmanlı İmparatorluğu)* başlıklı çalışması oldukça önemlidir. De Leone, bu çalışmasında Torino ve Roma Devlet Arşivlerinde bulunan İtalyan kaynaklarını dikkatli bir şekilde kullanarak Osmanlı İmparatorluğu ile Sardinya Krallığı arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin gelişmesinde siyasi ve diplomatik rol oynayan yabancı şahsiyetlerin önemini vurgulayarak 1808'den 1856'ya kadar yaşanan olayları analiz etmiştir. Enrico de Leone, Tanzimat Fermanı ile önemli reformların yapılmasının hedeflendiği izlenimini verdiğini ve bu fermanla Osmanlı yönetiminin devletin yenilenmesi gibi çetin sorunlarla başa çıkmaya istekli olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. De Leone, ayrıca fermanın, imparatorluğun toprak bütünlüğünü destekleyenler için de etkili bir silah olduğunu savunmaktadır. De Leone'ye göre Mustafa Reşit Paşa, Tanzimat Fermanı'nın uygulamada karşılaşacağı zorlukların farkındaydı ve bu fermanın Avrupa başkentlerinde yaratacağı yankının bu zorlukları azaltacağı düşüncesindeydi (De Leone, 1967, s. 126-127).

Bu konuda görüş bildiren bir diğer yazar da Tanzimat Fermanı'nı uluslararası hukuk açısından değerlendiren hukuk tarihçisi Eliana Augusti'dir. Salento Üniversitesinde profesör olan Eliana Augusti, 2013 yılında *Questioni d'Oriente, Europa e Impero ottomano nel Diritto internazionale dell'Ottocento (Doğu Sorunları, 19. Yüzyıl Uluslararası Hukukunda Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu)* başlıklı çalışmasını yayımlamıştır. Bu çalışmasında uluslararası hukuk açısından Tanzimat Fermanı'nın etkisi, geçerliliği ve tatbik edilmesi konularında öne çıkan soruları cevaplamaya çalışmıştır.

3. Tanzimat Fermanı'nın Sardinya Krallığı'nda Yankıları¹

Osmanlı İmparatorluğu için hayati önem arz eden bir belge olarak kabul edilen Tanzimat Fermanı, kuşkusuz bu dönemde henüz birliğini sağlayamamış olan İtalyan devletlerince de yakından takip edilmekteydi. Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa, Tanzimat Fermanı'nın Fransızca tercümesini, bir mektup eşliğinde İstanbul'da görev yapan tüm Avrupa devletlerinin diplomatik temsilciliklerine de göndermiş bulunuyordu² (ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, 4 Kasım 1839). Sardinya Krallığı Maslahatgüzarı Marki Domenico Pareto tercümenin bir kopyasını da Sardinya Dışişleri Bakanı Clemente Solaro della Margherita'ya göndermişti (ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, 6 Kasım 1839).

İtalyan basınının fermana gösterdiği ilgiden ve Torino Devlet Arşivleri'nde halen muhafaza edilen yazışmalardan, gelecekte İtalyan birliğini tesis edecek olan Sardinya Krallığı diplomatlarının fermanın içeriğine verdikleri tepkileri ve bakış açılarını anlamak mümkündür. Tanzimat Fermanı'nın ilanından hemen üç gün sonra, 6 Kasım 1839'da İstanbul'da görev yapan Sardinya Maslahatgüzarı Marki Domenico Pareto'nun Sardinya Dışişleri Bakanı Clemente Solaro della Margherita'ya gönderdiği resmi yazıda, fermanın ilan edilmesinin olağanüstü ve büsbütün beklenmedik bir olay olarak değerlendirildiği görülmektedir. Fermanın ilan edilmesi için planlanan törenden bir gün önce alınan davetiye üzerine Sardinya diplomatları da Gülhane'deki bu törene katılmıştır. Pareto, fermanın içeriğini ancak ilan edildikten sonra

¹ Yazar bu konuyu başka bir makalesinde de ele almıştır. Bu yeni makale, Baruffi'nin yazıları gibi yayınlanmamış kaynakları kullanarak konu hakkında daha fazla bilgi vermeyi amaçlamaktadır ve ayrıca, Tanzimat Fermanı'nın metni bütünüyle İtalyanca olarak sunulmuştur. Bkz., Malara, C. E. (2024). *Gazzetta Piemontese* gözünden Gülhane Hatt-ı Hümayûnu'nun yayınlanması ve Sardinya Krallığı kamoyununun Gülhane Hatt-ı Hümayûnu'na bakışı, A.A. V.V. *Türk-İtalyan İlişkilerine genel bir bakış (1823- 2023)*. Ankara, İtalya Dostluk Derneği.

² ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, Cabinet du Ministère des Affaires Etrangères tarafından gönderildi Marquise Pareto Chargé d'Affaires de Sardaigne için 4 Kasım 1939 tarihli Rechid (Reşid) imzalı bir mektup bulunmaktadır.

öğrenebildiğini yazmıştır. Pareto, aynı yazıda fermanın büyük ölçüde Mustafa Reşit Paşa tarafından hazırlandığına da işaret etmektedir. Pareto'ya göre, bu ferman imparatorluğun yönetiminde önemli gelişmelerin habercisidir. Tanzimat Fermanı, imparatorluk imtiyazlarının Müslüman ve gayrimüslim halk arasında ayırım yapılmaksızın tüm vatandaşlara teşmil edilmesini öngörmektedir. Ayrıca, yazışmalarda Sardinya hükümetinin Osmanlı için, imparatorluğun yaşadığı zorlukları bu kadar olumlu bir şekilde kabul etmesinin oldukça dikkat çekici olduğu ifade edilmekte ve genel kaniya göre fermanın halk üzerinde iyi bir etki yaratacağını belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, Pareto fermanında vaat edilen mali reformların daha ihtiyatlı bir şekilde hayata geçirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dahası, bu fermanın sonuçlarını değerlendirebilmek ne şekilde uygulanacağını görmek gerektiği üzerinde de durmaktadır. Pareto'ya göre, fermanında hem yönetimde hem de ülkenin gelenek ve göreneklerinde önerilen değişiklikler o kadar önemli konularda olacaktır ki reformcular ciddi engellerle karşılaşacaklardır (ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, 6 Kasım 1839).

4 Aralık 1839 tarihli başka bir yazıda ise Marki Domenico Pareto, fermanın öngördüğü yeni kurumları hayata geçirmek konusunda Osmanlı hükümetinin kararlılığından şüphesi olmadığını altını çizmektedir. Bu reformlar arasında vergilerle ilgili olanlar en büyük zorluğu teşkil etmektedir. Pareto'ya göre, Tanzimat reformlarını uygulamak için geçmişe ve yüzyıllar öncesine dayanan ve suistimallerle halkın zararına yol açan bir yönetim anlayışının tamamen değiştirilmesi gerekmektedir. İmparatorluk maliyesinin yetersizliği neredeyse aşılması güç engeller ortaya çıkarmaktaydı. Pareto'ya göre, imparatorluk hazinesinin içinde bulunduğu yoksulluk nedeniyle tarım reformunu uygulamak bile zordu. Ayrıca Pareto, Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa ile diğer yöneticiler arasındaki mükemmel uyumun, tüm bu gelişmelerin yönetimde uygulanmasını nasıl kolaylaştırabileceğinin de altını çiziyordu (ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, 4 Aralık 1839).

Pek çok tarihçinin ve pek çok kaynağın vurguladığı üzere Mustafa Reşit Paşa, reform ihtiyacının gerekli olduğunu düşünenlerin başında geliyordu. Diğer taraftan ise saray içinde reform projesini destekleyecek bürokratlar, paşalar ve hanedan mensupları olmasaydı, Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi mümkün olamazdı.

İlan edildikten kısa bir süre sonra Tanzimat Fermanı'nın İtalyanca çevirisi Sardinya Krallığı'nın en bilinen haber kaynaklarından biri olan ve krallığın başkenti Torino'da neşredilen *Gazzetta Piemontese*'nin 27 Kasım 1839 tarihli nüshasının ilk sayfasında yayımlanmıştır.

Tanzimat Fermanı'nın İtalyanca çevirisi analiz edildiğinde, tercümanın bu çeviriyi Fransızca metinden daha ziyade Türkçe (Osmanlıca) metinden yapmış olduğu düşünülmektedir³. Diğer bir ihtimal ise çeviriyi yapan kişinin hem Türkçe (Osmanlıca) metni ve hem de Fransızca metni aynı anda incelemiş olmasıdır. Ferman metninin Torino'daki devlet arşivlerinde Fransızca tercümesi haricinde başka bir tercümesi bulunmamaktadır ve muhtemelen Fransızcadan İtalyancaya başka bir tercüme daha yapılmamıştır. Bu dönemde, Sardinya Devleti'nin resmi dili hem İtalyanca hem de Fransızca idi.

Gazzetta Piemontese'nin Tanzimat Fermanı'na ilgisi devam etti ve sadece Ferman çevirisiyle sınırlı kalmadı. Daha sonraki sayılarda yabancı basının, örneğin Fransız basınının Ferman hakkında neler yazdığına dair haberlerin yer alması bunun en iyi göstergesidir (MALARA C. E., 2024, 222). Piedmontese Gazette'nin 16 Ocak 1840 tarihli nüshasının ilk sayfasında, Ferman'ın İzmir'de halka duyurulduğu ve okunduğu haberi yer alır. Haberde törenin 12 Aralık'ta gerçekleştiği ve 2.000'den fazla kişinin hazır bulunduğu belirtilmektedir. (Gazzetta Piemontese, 16 Ocak 1840, 1).

Fermanın İtalyanca yayımlanması, Sardinya Krallığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında güçlenmekte olan diplomatik ilişkilerin bir kanıtıdır. Osmanlı İmparatorluğu ile Sardinya Krallığı arasındaki iyi ilişkileri güçlendirme ihtiyacı hem ekonomik hem de diplomatik idi. İki ülke arasındaki ilk ticaret anlaşması 1823 yılında imzalanmıştı. Bu anlaşmanın imzalanmasından üç yıl sonra 1826'da Sardinya Diplomatik Temsilciliği de İstanbul'da faaliyetlerine başlamıştı. İlişkilerin kısa bir süre içinde bu şekilde gelişmiş olmasının, Sardinya Krallığı'nın Osmanlı İmparatorluğu'na karşı artan ilgisinin basına da yansımış olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Ferman metninin *Gazzetta Piemontese*'de İtalyanca olarak yayımlanmasından ve konuyla ilgili sonraki makalelerden Sardinya Krallığı'nın reform programını desteklediği ve Osmanlı İmparatorluğu kurumlarının modernleştirilmesini istediği anlaşılmaktadır.

İtalyanların bu fermanı nasıl algıladıklarını daha iyi anlamak için dönemin yayınlarını da okumak gereklidir. Bunlar arasında Giuseppe Francesco Baruffi'nin 1847 yılında Milano'da Silvestri matbaası tarafından basılan '*Viaggio in Oriente*' (*Doğu'ya Yolculuk*) adlı kitabı da yer almaktadır. Torino Üniversitesinde geometri

³ Gazetede geçen "Il titolo nel testo turco è il seguente" (Türkçe metindeki unvan şu şekildedir) cümlesinden, İtalyanca metnin doğrudan Osmanlıca metnin tercümesi olduğu düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

profesörü ve yazar olan Baruffi, Torino'dan İstanbul'a yolculuğuna 1841 yılında başladı (Baruffi G. F., 1847, s. 1). 1841'in Eylül ayında İzmir'e vardı ve oradan İstanbul'a geçti (Baruffi G. F., 1847, s. 130). İstanbul'a vardığında kendisine Sardinya Krallığı Elçiliği'nin baş tercümanı Romualdo Tecco eşlik etmiştir. Kitaptan, Romualdo Tecco aracılığıyla Baruffi'nin Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa ile de tanıştığı anlaşılmaktadır. Baruffi, Mustafa Reşit Paşa'yı Tanzimat Fermanı'nın yaratıcısı ve memleketin ihtiyaçları dahilinde hangi reformların yapılması gerektiğini en iyi bilen tek Müslüman olarak tanımlar (Baruffi G. F., 1847, s. 242-243). Mustafa Reşit Paşa'nın 1841'de Paris'e Osmanlı elçisi olarak atanması, Baruffi tarafından "reform karşıtı gerici kesimler tarafından istenen bir görevden alma" olarak nitelendirilmektedir. Baruffi, Mustafa Reşit Paşa'nın görevden alınmasının fermanın olumlu etkilerini bir şekilde ortadan kaldıracabileceğini savunmakta ve ayrıca Osmanlı yönetiminin aslında önceki sultan II. Mahmud'un istediğinden nasıl farklı bir yolda ilerlediğine de işaret etmektedir (Baruffi G. F., 1847, s. 243). Baruffi'nin yazılarının tarih yazımı açısından daha iyi anlaşılmasını sağlayacak seyahat belgelerine bugüne kadar ulaşılamamıştır.

Baruffi'nin kitabında ifade ettiği görüşleri Sardinya diplomatik çevreleri tarafından dile getirilen görüşlerle büyük ölçüde aynı doğrultudadır. Baruffi'nin Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat Fermanı'na bakışı oldukça olumludur ve fermanı umut verici olarak değerlendirmektedir. Baruffi, İstanbul uleması ile daha gerici elitler tarafından engellenen reform programlarının hayata geçirilebilmesi için Mustafa Reşit Paşa gibi isimlerin sarayda kalmasının gerekli olduğunu da vurgulamaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Üzerindeki çalışmalarımın devam ettiği doktora tezimin de kapsamına giren Tanzimat Fermanı'nın, *Gazzetta Piemontese*'de yayımlanmasını ve Sardinya Krallığı kamuoyunun bu fermana bakışını inceleyen bu makale, Torino Devlet Arşivi'nde bulunan belgeler aracılığıyla Tanzimat Fermanı'nın İtalyanca tercümesinin tam metnini sunmayı ve Sardinyalı diplomatların bu ferman hakkındaki görüşlerini göstermeyi amaçlamıştır.

Arşiv belgelerinde yapılan analizler sonucunda, İstanbul'daki Sardinya Diplomatik Temsilciliği'nin, Osmanlı İmparatorluğu'nun sorunlarına karşı ne kadar duyarlı olduğu ve II. Mahmud saltanatından başlayıp Abdülmecid'in saltanat yıllarını da içine alan yeni reform dönemine ne kadar olumlu baktığı anlaşılmaktadır.

İmparatorluğun iç güvenliğini yeniden sağlamak için yasalara riayet ederek konumunu güçlendirme amacı ile Tanzimat Fermanı'nın çevirisinin *Gazzetta Piemontese*'nin baş sayfasında yer alması, Sardinya Krallığı'nın Osmanlı İmparatorluğu'na duyduğu ilgiyi göstermesi açısından önemlidir. İki devlet arasındaki diplomatik ilişkiler, Cenova'nın Sardinya Krallığı topraklarına dâhil edildiği Viyana Kongresi'ne (1815) kadar uzanmaktadır. Bu liman şehri üzerinden Doğu Akdeniz ve Karadeniz ticareti ile ilgilenmeye başlayan Sardinya Krallığı, kısa sürede Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli ticaret ortaklarından biri haline gelmiştir. Nitekim, 1823 yılında Sardinya Kralı Carlo Felice ile Osmanlı Sultanı II. Mahmud arasında, Doğu Akdeniz ve Karadeniz ticaretini kolaylaştıran ve Sardinya'nın kazançlarını artıran bir ticaret anlaşması imzalanmıştır (De Leone, 1967, s. 24).

Torino arşivindeki diplomatik belgelerin derinlemesine analizi, diplomatların başkentte ve Osmanlı vilayetlerinde olup biten her şeyle ilgilendiğini göstermektedir. Domenico Pareto tarafından kaleme alınan ve Dışişleri Bakanı Clement Solaro Margherita'ya gönderilen 18 Aralık 1839 tarihli bir rapor, Tanzimat Fermanı'na göre yeni Ahkam-ı Adliye Meclisi'nin nizamnamesinin tercümesini de içermektedir. Pareto değişiklikleri destekliyordu ve meclis üyelerine tanınan daha geniş ifade özgürlüğünün de büyük bir etkisi olacağından ayrıca emindi (ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, 18 Aralık 1839). Yeni reform programına yönelik olumlu bakış açısı ve Sardinya Krallığı'nın Osmanlı başkentine olan ilgisi, Sardinya Kralı'nın yeni ikinci sınıf sekreterler istihdam ederek Sardinya Elçiliği'ndeki çalışan sayısını artırma arzusunda da açıkça görülmektedir (ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, 24 Aralık 1839). Elçilik personelindeki bu artışın nedenleri atama yazışmalarında açık değildir, ancak bunun hem ağır iş yükü hem de uluslararası ihtiyaçlardan kaynaklandığını varsaymak mümkündür.

1840 yılından Kırım İttifakı'nın imzalandığı 1855 yılına kadar Osmanlı İmparatorluğu ile Sardinya Krallığı arasındaki ilişkiler istikrarlı bir şekilde devam etti. Sardinya Krallığı'nın çıkarları esas olarak ticariydi ve İstanbul'da bulunan Sardinya Elçiliği, iş arama, seyahat etme ve özellikle 1848'den sonra siyasi sığınma talebiyle İstanbul'a gelen İtalyanlarla da ilgileniyordu. 1848 Devrimleri kanlı bir şekilde bastırılmıştı ve birçok İtalyan isyancı Avusturya ya da Bourbon hapisanelerine düşmemek için yurt dışına sığınyordu. Sığınmacılara karşı yardımseverlik gösteren devletlerden biri de Osmanlı İmparatorluğu'ydu. İstanbul'da çoğunlukla Levanten tüccarlardan oluşan İtalyan cemaati artmaya başladı ve onlarla ilgilenen Sardinya Elçiliği oldu. Ayrıca, 1855 yılında Sardinya Krallığı'nın Kırım

İttifakı'na katılmasıyla kurulan askeri ittifak, ilişkileri doruğa ulaştırdı. Bu açıdan Kırım Savaşı hem Osmanlı ve hem de İtalyan tarihinde bir dönüm noktası olarak görülebilir. Diğer taraftan Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupalı yöneticiler ve diplomatlar nezdinde uluslararası himayeye muhtaç ve bu sayede de ticaret ilişkileri kurmaya ve hatta sömürülmeye müsait bir devlet olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu savaştan sonra Osmanlı yöneticileri yeni reformlar yapmaktan geri kalmadı.

Bu gelişmeler dahilinde 1856 yılında Sultan Abdülmecid de "İslahat Hatt-ı Hümayunu" adlı yeni bir ferman ilan etti. Bu ferman ile Sultan Abdülmecid tüm vatandaşlarına eğitim, yönetim ve adalet konusunda eşitlik sözü verdi. Dahası Sultan Abdülmecid "eyalet meclisleri" ve "sancak meclisleri" kurulmasına da izin vererek vatandaşların yönetime katılmasının önünü açmış oldu.

Kaynakça

ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, Cabinet du Ministère des Affaires Etrangères a Marquise Pareto Chargé d'Affaires de Sardaigne, 4 Kasım 1939.

ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, *Marchese Domenico Pareto a Ministro degli Esteri Solaro della Margherita, Constantinople, 6 Kasım 1839.*

ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, *Marchese Domenico Pareto a Ministro degli Esteri Solaro della Margherita, Constantinople, 4 Aralık 1839.*

ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, *Marchese Domenico Pareto a Ministro degli Esteri Solaro della Margherita, Constantinople, 18 Aralık 1839.*

"Cose d'Oriente- Impero Ottomano; Traduzione dell Hattisheriffo letto nell'adunanza tenuta a Gul Hane il 2 di Novembre 1839". *Gazzetta Piemontese*, 27 novembre 1839 n.272, 1.

Akyıldız, A. (2011). *Tanzimat. İslam Ansiklopedisi* (C. 40. s. 1-10). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Augusti, E. (2013). *Questioni d'Oriente. Europa e Impero ottomano nel Diritto internazionale dell'Ottocento*. Roma: Edizioni scientifiche italiane.

Baruffi, G. F. (1847). *Viaggio in Oriente*. Milano: Tipografia Gio. Silvestri.

Brisku, A. (2017). *Political reform in the Ottoman and Russian Empires: a comparative approach*. London- New York: Bloomsbury.

- De Leone, E. (1967). *L'Impero ottomano nel primo periodo delle riforme (Tanzimat) secondo fonti italiane*. Milano: A. Giuffrè Editore.
- Findley, C. V. (2019). Tanzimat. R. Kasaba (Ed.). (Z. Bilgin. Çev.). *Türkiye Tarihi 1839-2010. Modern Dünyada Türkiye* (2. bs.) içinde (s. 37-69). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İnalcık, H. (2015b). Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayûnu. H. İnalcık ve M. Seyitdanlıoğlu (Ed.). *Tanzimat. Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu* içinde (s. 89-110). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnalcık, H., M. Seyitdanlıoğlu (Ed.) (2015). *Tanzimat. Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pedani, M. P. (2015). Note di storiografia sull'impero ottomano. *Mediterranee ricerche storiche*, 34, 445-458.
- Malara, C. E. (2024). Gazzetta Piemontese Gözünden Gülhane Hatt-ı Hümayûnu'nun Yayınlanması ve Sardiniya Krallığı Kamoyununun Gülhane Hatt-ı Hümayûnu'na Bakışı. A.A. V.V. *Türk-İtalyan İlişkilerine Genel Bir Bakış (1823- 2023)* içinde (s. 213- 227). Ankara: İtalya Dostluk Derneği.
- Rossi, E. (1926). Gli Studi Di Storia Ottomana In Europa Ed In Turchia Nell'ultimo Venticinquennio (1900-1925). *Oriente Moderno*, 8, 443-460.
- Reinkowski, M. (2017). *Düzenin şeyleri, Tanzimat'ın kelimeleri. 19. Yüzyıl Osmanlı Reform Politikasının karşılaştırmalı Bir Araştırması*. (Ç. C. Dikmen, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Summar

The Gülhane Hatt-ı Hümayun or Tanzimat Edict it's a legal act issued by Sultan Abdülmecid (1839-1861) and promoted by Mustafa Reşit Pasha, the Ottoman Minister of Foreign Affairs. The Tanzimat Edict guaranteed the security of life, property and honour of all subjects of the Ottoman Empire. The Edict was announced to the Ottoman and European public on 3 November 1839 in Gülhane Park read by Mustafa Reşit Pasha, the Ottoman Minister of Foreign Affairs, in the presence of local and foreign guests. Formally, with this Edict the Tanzimat period (1839-1876) officially began. A copy of the Tanzimat Edict was also sent by letter to the diplomatic missions of all European states in Istanbul, translated in French, in this way the Edict could be understood by all diplomats, even those who did not speak Turkish. On 6 November 1839, just three days after the proclamation of the Tanzimat Edict, Marquis Domenico Pareto, Chargé affairs of the Kingdom of Sardinia at that time, sent the French translation of the Tanzimat Edict to the Sardinian Minister of Foreign Affairs, Clemente Solaro della Margherita. Pareto considered the Edict as an extraordinary and completely unexpected event. Sometime after its promulgation, on 27 November 1839, an Italian translation of the Tanzimat Edict appeared on the front page of the *Gazzetta Piemontese*, a popular and reliable source of news in the Kingdom of Sardinia.

The aim of this article is to present the full text of the Italian translation of the *Gülhane Hatt-ı Hümayunu*, or Tanzimat Edict, through documents in the State Archives of Turin, and to understand the views of Sardinian diplomats on this edict. To facilitate the reading of the text in Italian, the equivalent of the words in disuse have been inserted in brackets. By reading the Italian translation published by *Gazzetta Piemontese* and with a careful comparison with the official French-language document, currently preserved in the State Archives of Turin, it is possible to deduce that the Italian translation was made from the Ottoman version or that the translator saw both texts.

The publication of the Edict in Italian testifies the strengthening of diplomatic relations between the Kingdom of Sardinia and the Ottoman Empire. The Diplomatic relations between the Ottoman Empire and Sardinia Kingdom date back to the Congress of Vienna in 1815, when the acquisition of Genoa by the Sardinians gave the Savoy not only territorial expansion but also the ports and commercial privileges of Genoa. This expansion led the Savoy to become interested in trade in the eastern Mediterranean and to see the Ottoman Empire as an important trading partner. In 1823 King Charles Felix signed a trade agreement with Sultan Mahmud II aimed at promoting trade in the Black Sea and the Aegean archipelago and increasing Sardinia's profits. Indeed, the publication of the Italian translation of the Edict on the front page of the *Gazzetta Piemontese* can be seen as sign of the relations that were eventually woven between the Kingdom of Sardinia and the Ottoman Empire in the early Tanzimat period. The diplomatic relations culminated in a military alliance in 1855 when the Kingdom of Sardinia joined the Crimean alliance.

EK 1.**Gülhane Hatt-I Hümayunu. İtalyanca Tercümesi Tam Metni**

Impero Ottomano. Traduzione dell'Hattisceriffo letto nell'adunanza tenuta a Gul Hanè il 2 novembre 1839. *(Il titolo nel testo turco è il seguente «Hattisceriffo gransignorile con cui S. A., nella sua benignità, giustizia e pieno amore e sollecitudine del suo popolo, ordina ed introduce nuove istituzioni, le quali unicamente e solamente hanno per iscopo [scopo] di rafforzare la religione ed il governo, e rigenerare il paese e la nazione.»)

Tutti sanno che nei primi tempi della monarchia ottomana i precetti gloriosi del Corano e le leggi dell'impero erano una regola sempre venerata. Conseguentemente, l'impero cresceva in forza e in grandezza ed i sudditi tutti, senza eccezione, avevano acquistato al più alto grado l'agiatezza e la prosperità. Ma da 150 anni in qua, una successione di accidenti e di cause diverse hanno fatto sì che si cessò dal conformarsi al sacro codice delle leggi ed ai regolamenti che ne derivano, e la forza e la prosperità vennero meno e si cangiarono in debolezza ed impoverimento: ogni impero, infatti, perde tutta la sua possa [forza] quando cessa dall'osservare le sue leggi. Quando manca la sicurezza in rispetto alle sostanze, tutti rimangono freddi alla voce del principe e della patria; niuno [nessuno] più non pensa alla pubblica fortuna, occupato qual è dalle proprie sue inquietudini. Se, all'incontro, il suddito tiene con securità [in sicurezza] i varii [varii] suoi averi, allora pieno d'ardore per le cose sue cui cerca di accrescere per ampliare i suoi godimenti, sente ogni giorno aumentarsi nel suo cuore l'amore pel [per il] principe e per la patria, la devozione verso il suo paese. Questi sentimenti si fanno in lui la sorgente delle più commendabili azioni.

In quanto all'imposizione regolare e determinata dalle tasse, essa è cosa evidentemente importantissima; imperocchè [per il fatto che] lo stato, dovendo provvedere alla difesa del territorio, ed essendo costretto ad altre molte e diverse spese, non può procurarsi il denaro necessario per gli eserciti e per le altre pubbliche aziende fuorché colle gravezze imposte sovra i sudditi.

Benché, grazie a Dio, i sudditi del nostro impero già sieno [siano] da qualche tempo liberati dal flagello dei monopolii [monopoli], riguardati [considerati] male a proposito come una sorgente di ricchezza, sussiste tuttavia un uso funesto, benché altro che disastrose essere non ne possano le conseguenze, e queste sono le concessioni venali, conosciute sotto il nome di iltizam. In questo sistema l'amministrazione civile e finanziaria di un paese è abbandonata all'arbitraria balia di un solo, il che è a dire, alla man di ferro talvolta dei più cupidi e dei più violenti; imperocchè [per il fatto che] se l'appaltatore non è dabbene [onesto] ed altro egli non baderà che all'utile suo proprio.

È adunque [dunque] necessario che d'ora innanzi chiunque vivesi [viva] nell'impero ottomano solo venga aggravato da un'imposta determinata ed in ragione della sua fortuna e delle sue difficoltà, e che fuor di ciò null'altro gli si possa addimandare [domandare]. Conviene ancora che le spese degli eserciti di terra e delle armate di mare sieno [siano] determinate e limitate da leggi speciali.

Benché, come dicemmo, la difesa del paese sia cosa importante e tutti gli abitanti sieno [siano] tenuti a fornire soldati a tale effetto, è divenuto oramai necessario il far leggi che determinino il contingente da somministrarsi dai varii [varii] luoghi, secondo il bisogno dei tempi, e per ridurre a 4 o 5 l'obbligo del militare. Perocchè [perché] egli si è far torto ad un tempo e portare un colpo mortale alla coltivazione dei campi il rapirne, senza riguardo alla popolazione varia, in un luogo più, in un luogo meno uomini di quello che può fornirne; similmente egli si è ridurre i soldati alla disperazione e contribuire allo spopolamento del paese il tenerli tutta la vita in servizio.

In conclusione, senza le diverse leggi di cui abbiamo scorto la necessità, non vi è per l'impero né forza, né ricchezza, né felicità, né tranquillità; esso, all'opposto, debbe [debba] tutto ciò da quelle ripromettersi.

Quindi è che d'ora in poi la causa di ogni inquisito sarà giudicata pubblicamente conformemente alla divina nostra legge, previa inchiesta ed esame, e finché non vi sia stato un giudizio regolare, niuno [nessuno] non potrà, segretamente o pubblicamente, far perire chicchessia per veleno, od altro genere di supplizio.

Non sarà tollerato a chicchessia di recar onta [recare un'offesa] all'onore di chicchessia.

Ognuno possederà le proprie sue di qualsivoglia specie, e ne disporrà colla [con la] massima libertà, senza che altri possa recarvi ostacolo; così, per esempio, gli eredi innocenti di un reo non saranno privati dei legali loro diritti ed i beni del colpevole non saranno confiscati.

Questi imperiali concessioni si estendono a tutti i nostri sudditi, di qualunque religione o setta, ed essi ne godranno senza eccezione. Una perfetta sicurezza [sicurezza] è adunque concessa da noi agli abitanti dell'impero, nella loro vita, onore, e sostanza, come lo vuole il testo della sacra nostra legge.

Rispetto agli altri punti, siccome essi debbono essere regolari col concorso di opinioni illuminate, il consiglio nostro di giustizia (cresciuto di quanti membri sarà necessario) al quale si uniranno in questi giorni, che determineremo, i nostri ministri ed i notabili *(il testo turco dice: le grandi cariche) dell'impero, si adunerà per istabilire [stabilire] leggi regolamentari sovra questi punti della sicurezza [sicurezza] delle vite e delle sostanze, ed intorno allo stanziamento delle imposte. Ciascuno in queste consulte esporrà liberamente le sue idee e darà il suo avviso.

Le leggi riguardanti il regolamento del servizio militare saranno dibattute nel consiglio militare che si adunerà al palazzo del seraskiere [Serasker].

Quando una legge sarà finita, per essere in perpetuo valevole ed esecutoria, dovrà essere presentata ed ornata dalla nostra sanzione che le scriveremo in testa, di nostra imperial mano.

Siccome queste istituzioni non hanno per iscopo [scopo] che di far rifiorire la religione, il governo, la nazione e l'impero, noi ci impegniamo di nulla fare in contrario. In pegno della nostra promessa, noi vogliamo, dopo di aver depresso il presente hattisceriffo [hatt-ı şerif] nella sala dove è serbato il manto del profeta, alla presenza di tutti gli ulemah [ulema] e grandi dell'impero farne giuramento pel nome di Dio, e farlo fare poscia da essi ulemah e grandi.

Dopo ciò, quegli tra gli ulemah o fra i grandi dell'impero, o qualunque altra persona, che violasse queste prescrizioni, sarà assoggettato, senza riguardo a grado, credito, od autorevolezza, alla pena corrispondente alla sua colpa, ben provata. Un Codice penale sarà a tal fine compilato.

Come tutti gli ufficiali dell'impero ricevono al giorno d'oggi uno stipendio conveniente, e deesi dar regola a quello di coloro, il cui officio non fosse ancora sufficientemente retribuito, si farà una legge rigorosa contro i traffichi del favore e delle cariche (richvet) [rüşvet], che sono riprovati dalla legge divina, e che è una delle principali cagioni del decadimento dell'impero.

I provvedimenti anzi divisati essendo un'alterazione ed una rinnovazione compiuta delle antiche usanze, questo imperiale rescritto sarà pubblicato a Costantinopoli, ed in tutti i luoghi dell'impero, e comunicato ufficialmente a tutti gli ambasciatori delle potenze amiche, residenti a Costantinopoli, affinché sieno [siano]

testimoni delle concessioni di queste istituzioni le quali, a Dio piacendo, dureranno in perpetuo.

Sovra del ciel?, si degni l'Altissimo averci tutti nella santa e degna sua grazia, e quelli che faranno contro le provvisioni presenti sieno [siano] l'obbietto della maledizione divina, e privati per sempre da ogni sorta di felicità!⁴

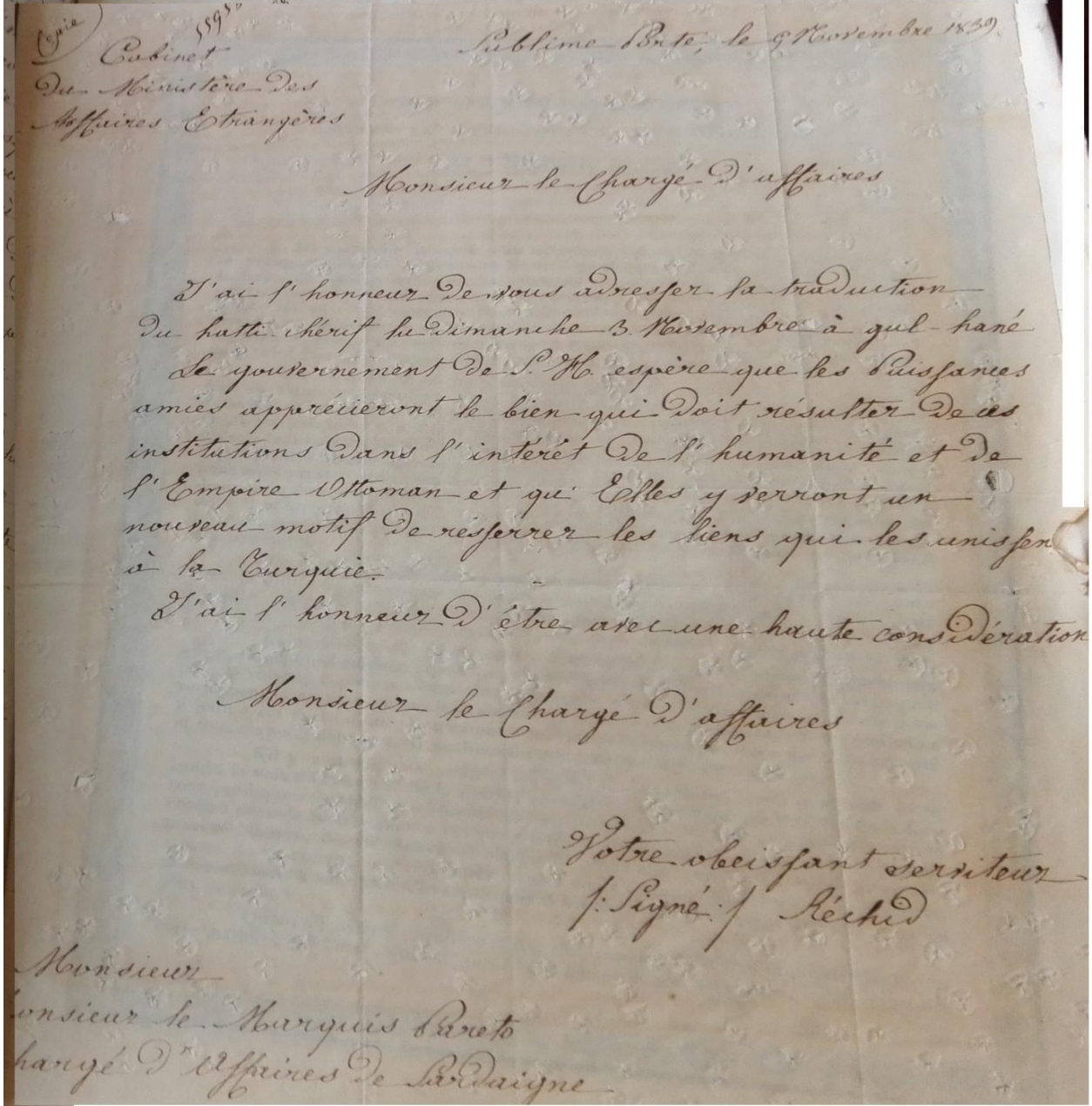
(Gazzetta Piemontese, mercoledì 27 novembre 1839 n.272, s. 1-2)

---

⁴ Gazzetta Piemontese, mercoledì 27 novembre 1839 n.272, s. 1-2.

EK 2.

ASTO, Lettere Ministri-Legazione di Porta Ottomana, Cabinet du Ministère des Affaires Etrangères tarafından gönderildi Marquise Pareto Chargé d'Affaires de Sardaigne için 4 Kasım 1839 tarihli Rechid imzalı bir yazıdır.

EK 3. Gazzetta Piemontese, mercoledì 27 novembre 1839 n.272, p. 1-2.

GAZZETTA PIEMONTESE

Mercoledì 27 Novembre 1839 N. 272.

COSE D'ORIENTE

PERZIA. Le Sultane, 9 novembre. Due principi persiani uno dei quali dopo di aver regnato, Siro, alcuni mesi, fu detronizzato dalla sua sorella e poi, come per miracolo, fuggì di Persia e sottrarsi alla morte a cui era condannato, Zilhan Sultan l'uno, e Bahadur Dowlah suo nipote l'altro, partirono venerdì per l'Egitto, donde andranno alla Mecca. Il governo turco ha messo a loro disposizione il vascello il Fakih Sultani e loro diede 2,000 ducati per viaggio.

Francia, 31 ottobre. E' oggi quasi certo che la vertenza fra la Persia e l'Inghilterra toccherà al suo termine. La cosa non è in via di accomodamento: le disposizioni della pace si sono modificate, e sembra ora probabile ad accomodarsi alle domande, fatta da lei richiesta, della Gran Bretagna.

IMPERO OTTOMANO.

TAVRIZIONE. 22. Il governatore sotto nell'abbandono sotto a Gid. Masi il 2 di novembre 1838. (*)

Tutti sanno che nei primi tempi della monarchia ottomana i protetti giurati del Corano e le leggi dell'impero erano una regola sempre osservata. Conoscendone, l'impero entrava in forza e in grandezza ed i sudditi tutti, senza eccezione, avevano acquiescenza al più alto grado l'agiatezza e la prosperità. Ma da 150 anni in qua, una manomissione di accidenti e di cose diverse hanno fatto sì che si cessò dal conformarsi al sacro codice delle leggi ed al regolamento che era dettato, e la forza e la prosperità vennero meno e si cominciarono in debolanza ad impoverire: ogni impero, infatti, perde tutta la sua forza quando cessa dall'osservare le sue leggi.

Quando manca la sicurezza in rispetto alle sostanze, tutti rimangono freddi alla voce del

(*) Il titolo nel testo turco è il seguente: «Intenerimento gravissimo con cui S. A. nella sua benignità, giustizia, e pieno amore e sollecitudine per suo popolo, volse ad intendere essere istituiti le quali anzichè e solennemente hanno per tempo di riformare la religione ed il governo, e ripigliare il paese e la nazione. »

principio e della patria; meno più non pensa alla pubblica fortuna, occupato quasi è dalle proprie sue inquietudini. Se, all'incanto, il suddito trova una sicurezza i vari suoi averi, allora pieno d'animo per le cose sue continua di accostarsi per appagare i suoi godimenti, senza ogni giorno aumentare nel suo essere l'azione del principe e per la patria, la decadenza verso il suo paese. Questi sentimenti si fanno in lui le sorgenti della più commovente azione.

In quanto all'imposizione regie e detestabile delle tasse, essa è cosa estremamente importante; imperochè lo stato, dovendo provvedere alla difesa del territorio, ed essendo costretto ad altre molte e diverse spese, non può procurarsi il denaro necessario per gli eserciti e per le altre pubbliche aziende facendo altro gravoso imposte sopra i sudditi.

Seché, grazie a Dio, i sudditi del nostro impero già sono da qualche tempo liberati dal flagello dei moschieri, riguardati male a proposito come era sorgente di ricchezza, se non tuttavia un uso funesto, benché altro che dissuava essere non se possono le conseguenze, e questa sono le concezioni venute, conosciute sotto il nome di dicitura. In questi sistemi l'amministrazione civile e finanziaria di un paese è abbandonata all'arbitraria burla di un solo, il che è a dire, alla mano di ferre arbitria del più cupido e del più avido; imperochè se il governatore non è dedito, ed altro egli non bada che all'utile suo proprio.

È dunque necessario che d'ora innanzi chiunque venga nell'impero ottomano solo venga aggraviato da un'imposta determinata ed in ragione della sua fortuna e delle sue facoltà, e che fare di ciò tutt'altro gli si possa abbandonare. Convien essere che le spese degli eserciti di terra e delle armate di mare sono determinate e fissate da leggi speciali.

Seché, come dicemmo, la difesa del paese è cosa importantissima e tutti gli abitanti sono tenuti a fornire soldati a tale effetto, è diventato ormai necessario il far leggi che determinino il contingente da somministrarsi dai vari luoghi, secondo il bisogno dei tempi, e per ridurre a 4

o 5 anni l'obbligo del militare. Perchè egli si è far conto ad un tempo e portare un colpo mortale alla coltivazione dei campi e rapine, senza riguardo alla popolazione varia, in un luogo più, in un luogo meno uomini di quello che può fornire; similmente egli è ridurre i soldati alla disperazione e contribuire allo spopolamento del paese il tenerli tutta la vita in servizio.

In conclusione, senza le diverse leggi di cui abbiamo scorsa la necessità, non vi è per l'impero ottomano, né ricchezza, né felicità, ed da quelle rappresentate.

Quelli che d'ora in poi la cosa di ogni impero sarà giudicata pubblicamente conformemente alla divina eterna legge, previa indicata ed esame, e facoltà non vi sia stato un giudizio regolare, non sono potuti, ragionamento o pubblicamente, far venire alcuna cosa per vedere, ed altro genere di supplimento.

Non sarà inferno a chiunque di poter essere all'ordine di schiavitù.

Ognuno possederà le proprietà sue di qualunque specie, e ne disporrà colla massima libertà, senza che altri possa recarvi ostacolo; così, per esempio, gli eredi innocenti di un reo non saranno privati dei legittimi loro diritti ed i beni del colpevole non saranno confiscati.

Questi imperiali concetti si estendono a tutti i sudditi, di qualunque religione o setta, ed essi un governo senza eccezione. Una perfetta sicurezza è sempre concessa da noi agli abitanti dell'impero, nella loro vita, onore, e sostanze, come lo vuole il testo delle sacre scritture.

Rispetto agli altri paesi, siccome essi debbono essere regolati col consenso di opinioni illuminate, il consiglio nostro di giustizia (creazione di questi mandati non necessari) si quale si usavano in certi giorni, che determinavano, i nostri ministri ed i nobili (*) dell'impero, si addotti per stabilire leggi regolamentari avere questi paesi della sicurezza delle vite e delle sostanze, ed intorno allo stabilimento delle im-

(*) Il testo turco dice: le grandi cariche.

GIACCONDO ALBERTOLLI

(Fol. Gazz. Piem. num. 269)

La Gazzetta Privilegiata di Milano del 25 contiene il seguente articolo biografico dell'ingegnere concorsatore dell'arcata in Italia, il professor Giaccondo Albertolli, tratta dall'egregio Delfino della Scuola.

Giaccondo Albertolli nacque in Bolzano il 24 di luglio 1782, e veduta dal padre l'indole che aveva per le belle arti, senza inviarlo a Parma presso un professore di anatomia in pittura; si

* Bolzano, piccola terra del Tirolo. Più di una sono gli Albertolli che hanno illustrato questo luogo: il cav. Giaccondo, il prof. Luigi D. Luigi e Ferdinando, e Felice, Ved. Bonaldi, Be. Carlo Carlo, Giovanni, Giuseppe, Antonio, Paolo.

studiò due anni, e s'acquistò tale opinione che gli furono assegnati ragguardevoli lauti. Nell'anno 1796 poi, dice egli stesso, l'Albertolli, in una autobiografia, venne chiamato alla corte granducale di Toscana per ornare a stucco le vestigia del Poggio Imperiale con disegni francesi mandati da Vienna. Giaccondo corrispose alla chiamata con trasporto, sapendo che l'arcata fu sempre chiamata sede delle belle arti: e mandò ecco suo fratello Gino, con alcuni giovani allievi in aiuto.

Fu in quelle spese non senza l'aggiudimento del giudice Leopoldo d'Amadeo, sotto Giaccondo di accendere le sue opinioni, nella fine dell'anno 1794, abbandonando le sue incariche al fratello Gino, passò a Roma per fare degli studi sulle antiche opere d'architettura e d'ornato. Con gli stessi sentimenti si recò a Napoli, dove venne incaricato dall'architetto B. Carlo Vaccelli di fare il modello del capitello corintio della chiesa dell'Assunta di Napoli,

che con disegno di suo padre si stava allora fabbricando.

Usando il 1775, alcuni affari di famiglia determinarono Giaccondo ad abbandonare Napoli recarsi a Bolzano. —

I lavori dell'Albertolli a Milano vennero associati alla serie di tutti i grandi edifici che vi si fecero nel decoro del secolo passato, e a quella del risorgimento della arte: egli seguì a sanzarne infatti quasi tutti i maggiori dopo il ritorno da Napoli. — In quel tempo si stava fabbricando in Milano il palazzo della pace, con disegno del celebre Giuseppe Piermarini da Fogliano. Questo architetto aveva gran bisogno di un uomo di spicchi, e che conoscesse il buon gusto degli ornamenti architettonici per salutarli nelle interne decorazioni, e per eseguire i suoi vasti concetti. La fama avendo già parlato a Piermarini in favore di Giaccondo, egli lo invitò a Milano. Il giorno 23 marzo 1774,